

Olympiakesä 1952 oli

Suomen näytön paikka

■ Helsingin olympialaiset nostivat pula-ajasta toipuvan Suomen kansainväliseen valokeilaan tasan 70 vuotta sitten. Onnistuneet kisat olivat pienelle maalle iso imagovoitto.

Pitkään odotetut Helsingin olympialaiset olivat koko Suomen tähtihetki. Täpötäyden stadionin takana oikealla näkyy uintiareenana toiminut Uima-stadion, joka myös rakennettiin jo vuoden 1940 peruuntuneita olympialaisia varten.

ARJA-LEENA PAAVOLA

Vuoden 1952 Helsingin olympialaiset ovat yhä ylittämätön Suomessa järjestetty urheilutapahtuma. Siihenastisista kisoista mittavimmissa ja kovatasoisimmissa tehtiin muun muassa seitsemän yleisurheilun maailmanennätystä.

Heinäkuun 19. päivänä pidetty avajaisilaisuus keräsi Olympiastadionille huiman yleisömäärän. Tilapäisin lisäkatsomoin varustettu stadion oli täpötäysi, ja historialliseksi ennätykseksi kirjattiin 70 435 katsojaa.

Urheilijoita kilpailuihin osallistui liki 5 000 yhteensä 69 maasta.

Ilmapiiri Suomessa oli raskaan pulajan jälkeen toiveikas. Elettiin kuitenkin kylmän sodan aikaa, ja maailmanpoliittinen tilanne oli herkkä. Itäblokin maiden näkökulmasta olympialaiset olivat läntisen maailman porvarilliset kilpailut.

Kisoihin osallistui siitä huolimatta myös vuonna 1922 perustetun Neu-

vostoliiton joukkue – ensimmäistä kertaa olympiahistoriassa.

”Tämän toteutumiseksi nähtiin etenkin Suomessa paljon vaivaa. Olympia-aatteen henki ilmeni ehkä voimakkaimmin juuri siinä, että kisojen pyörähtäessä käyntiin politiikka jäi taustalle ja urheilu sai hetkeksi sille kuuluvan huomion”, kuvailee museolehtori **Jonna Kokkola** Urheilumuseosta.

Toiveista huolimatta Helsingin kisoja ei kuitenkaan televisioitu, ei edes Yhdysvaltoihin.

”Sen sijaan Yleisradio lähetti **Pekka Tiilikaisen** selostamat avajaiset suorana radiossa.”

Ohjelmatalenne on kuunneltavissa Ylen Elävässä arkistossa.

Legendat sytyttivät olympiatulen

Olympialaisten aikaan vallitsi tyypillinen suomalainen kesäsää. Avajaisseremonia vietettiin koleassa sateessa, mutta seuraavina päivinä oli pilvi-

poutaa ja aurinkoistakin.

Olympiatuli oli kuljetettu pohjan perille Kreikasta. Pallastunturilla siihen oli 6. heinäkuuta yhdistetty Lapin liekki.

Suunnitelmana oli ollut sytyttää tuli peilin avulla keskiyön auringon säteistä, mutta yö oli harmillisesti pilvinen. Näin piti turvautua nestekaasuun.

Olympiasoihtujen alkuperäisiä polttoaineita olivat oliiviöljy ja olki, mutta soihtuja on aikoinaan sytytetty myös ruudilla. Nykyajan soihtuissa käytetään polttoaineena propaanin ja butaanin yhdistelmää.

Soihtuviesti kulki Helsinkiin halkimaan yli 1 200 viestinviejän voimin, ja sitä pääsivät kantamaan ensi kertaa myös naiset. Se, kuka toisi soihtun stadionille, pidettiin tarkoin salassa.

Avajaisissa yleisö kohahti nähdesään, että kunnian oli saanut **Paavo Nurmi**, yhdeksän olympialaista kultamitalia voittanut juoksijalegenda. Hän sytytti roihuun kentän tasolla seisseen tulimaljan. >>>

Kuvat: Helsingin kaupunginmuseo

Varta vasten uusia laitteita rakentanut Linnanmäen huvipuisto sai osansa kansainvälisistä vieraista.

➤ ➤ ➤

Stadionin tornin huipulla sijainneeseen kattilaan liekin vei toinen juoksuratojen olympiasankari **Hannes Koehmainen**.

Kun olympialippu nostettiin salkoon, Helsingin taivaalle päästettiin lentoon runsaat 3 000 kyyhkystä.

▲ Paavo Nurmen sytyttämä olympiatuli sinetöi kisatunnelman.

◀ Suomalaiset pääsivät olympialaisten myötä maistamaan Coca-Colaa, jota myytiin muun muassa Hesperian puistossa.

▼ Jättimäinen urheilutapahtuma näkyi kaikkialla pääkaupungissa. Liikennepoliisi piti huolta kadunylityksen turvallisuudesta.

Asfalttia, liikennevaloja ja lonkeroita

Etenkin pääkaupunkiseudulle olympialaisten isännöinti merkitsi vauhditettua kehitystä.

Teitä asfaltoitiin, raitiovaunuverkostoa laajennettiin, Eteläsatamaan rakennettiin Olympiaterminaali, ja Seutulan lentokenttä avattiin etuajassa. Helsinki sai myös ensimmäiset liikennevalonsa.

Koko Suomea pyrittiin markkinoimaan matkailumaana, ja majoitumahdollisuuksia parannettiin. Helsinkiin nousivat olympiavuodeksi muun muassa Vaakuna- ja Palace-hotellit.

Kisavieraille haluttiin tarjota urheilun lisäksi muitakin huvituksia. Linnanmäen uusiksi houkutuksiksi rakennettiin vuoristorata ja maailmanpyörä.

Ravintolakulttuuri oli vielä lapsenkengissä, joten anniskelun nopeuttamiseksi ideoitiin valmiita juomasekoituksia. *Gin Long Drink* sekoitettiin katarjanmarjaviinasta ja greippijuomasta, *Brandy Long Drink* taas brandystä ja Pommac-limonadista.

Drinkkejä oli tarkoitus myydä vain olympiakesänä, mutta greipinmakuisen ”lonkero” sai pysyvän sijan suomalaisten makumielityksissä.

Tiilimurskan tarpojat

Avajaisten vesisade aiheutti ongelmia Olympiastadionin juoksuradalle, jonka materiaalina oli tiilimurske. Murske oli peräisin 1930-luvun lopulta, jolloin stadion valmistui.

Helsingin oli tarkoitus isännöidä jo vuoden 1940 olympialaisia, mutta koko tapahtuma jäi maailman sotiensa tuolloin väliin, kuten myös vuonna 1944.

”Tiilimurske vettyi ja valkoiset rata-merkit hävisivät, joten niitä jouduttiin kunnostamaan koko seuraava yö. Sade oli huono asia myös siksi, että märkä tiilimurske antaa myöten jalan alla. Se tekee juoksemisesta raskaampaa”, kertoo tutkija **Juha-Pekka Kulmala** Jyväskylän ammattikorkeakoulusta.

Stadionin juoksuradalla käytettiin tiilimursketta vuoden 1971 yleisurheilun EM-kisoja edeltäneeseen kunnostukseen asti.

Silloin murske kaivettiin pois ja korvattiin 12 millimetrin Tartan-pinnoitteella, polyuretaanista ja kumista valmistetulla alustalla. Myöhemmin sen tilalle tuli Novotan, kehittyneempi ja ilmavampi versio Tartanista.

Vuonna 2005 Olympiastadionin juoksuradat ja muut suorituspaiikat pinnoitettiin Mondo Sportflex Super X -päällysteellä.

Uudempien, joustavien kestopäällysteiden rakennusaineina ovat erilaiset kumit ja muovisideaineet, joiden seossuhteet vaihtelevat.

”Vuosikymmenien aikana juoksunopeus on parantunut osin alustan vaikutuksesta. Etenkin Tokion vuoden 2020 olympialaisten yleisurheilussa nähtiin huikeita ennätyksiä. Arvioidaan, että Mondo-pinnoitteen uusin versio pa-

Olympiastadionin juoksurataa viimeistellään kisojen alla.

Tiilimurske oli jalkojen alla hidas materiaali, mutta kilpailun kiihkeyttä se ei verottanut.

Kuvat: Helsingin kaupunginmuseo

rantaa suoritusta jopa kaksi prosenttia”, Kulmala kertoo.

”Mondo koostuu kumirakeista, jotka luovat eräänlaisen trampoliiniefektin. Mehiläiskennon rakennetta muistutta-

va pinta painuu askeleen osuessa hie- man kasaan ja sitten palautuu lepotalanteeseen. Tällä tavoin pystyy säästämään lihasten energiaa.”

Olympialaiset vaikuttivat epäsuorasti myös jäätelöteollisuuden kehitykseen. Suurta menekkiä ennakoineet Turun ja Helsingin jäätelötehtaat hankkivat kisojen alla ensimmäiset puikko- ja pakkauskoneensa.

Kisakylästä apua asutopulaan

Helsingin kisoissa olympiaurheilijat majoitettiin ensimmäistä kertaa kerrostaloihin.

”Arkkitehti **Pauli Salomaan** suun-

nittlema Käpylän kisakylä oli vuoden 1952 olympialaisten suurin yksittäinen rakennushanke”, Jonna Kokkola kertoo.

Kylä tarjosi näyteikkunan suomalaisen asuntorakentamiseen, mutta ennen kaikkea se oli tarkoitettu helpottamaan pääkaupungin asutopulaa olympialaisten jälkeen.

Käpylään asettuivat kisojen ajaksi 4 800 läntisten maiden miesurheilijaa. Pienilukuisempi naisosallistujien joukko sijoitettiin Meilahteen sairaanhoitajataropiston tiloihin.

Isäntämaan joukkue majoitti kisojen ajan Santahaminassa silloisen Maasotakoulun, nykyisen Maanpuolustuskorkeakoulun huoneissa.

Neuvostoliitto oli harkinnut omien urheilijoidensa lennättämistä päivittäin Leningradista Helsinkiin ja takaisin tai vaihtoehtoisesti heidän majoittamistaan Porkkalanniemelle, jonka Suomi oli jatkosodan (1941–1944) jälkeen joutunut vuokraamaan maalle sotilastukikohdaksi.

Lopulta itäblokin urheilijat päädyt-

» » »

Teekkarin paras kesätyö

Olympialaisten työntekijöiksi palkattiin myös opiskelijoita, joille kansainvälinen kesäduuni oli ikimuistoinen tapaus.

Helsinkiläinen diplomi-insinööri **Pekka Paavola** oli Helsingin olympialaisten aikaan 21-vuotias tekniikan ylioppilas.

Monen muun kielitaitoisen opiskelijan tavoin hänet pestattiin kisojen työntekijäkaartiin. Teekkarista tehtiin huoltopäällikön apulainen toimistoon, joka sijaitsi Käpylän kisakylässä.

Kuvat: Pekka Paavolan kotitalbumi

Pekka Paavola kisakylän toimiston puhelimessa.

”Palkka oli hyvä eikä työ erityisen vaativaa. Lähinnä vastasin puhelimeen ja pidin huolta siitä, että urheilijoille tarkoitettut tarvikkeet toimitettiin perille”, Paavola muistelee.

”Kokemus oli hieno, ja myös oma maailmankuvani avartui.”

Ilmassa oli Paavolan mukaan voimakasta tulevaisuuden uskoa. Suomi sai samana vuonna maksettua viimeisen erän valtavista sotakorvauksista Neuvostoliitolle. Tuntui, että käsillä oli uusi aika.

”Elintarvikepula ja säännöstely olivat olleet arkea vuosien ajan. Olympialaisissa urheilijoiden ja toimitsijoiden ruokailuun kuitenkin panostettiin, ja myös työntekijät pääsivät osallisiksi siitä.”

Käpylään pystytetyssä 5 000 neliömetrin telttakatoksessa sijaitsivat ruokavarasto, keittiö ja ravintolaosa. Paavola kulki monena aamuna töihin samalla raitiovaunulla kisakeittiön palkatun lihanleikkaajan kanssa.

Viipaloitu leipä lensi yli Atlantin

Eri maailmankolkista tulleiden ruokakattomukset otettiin huomioon, jo-

ten keittiö oli jaettu viiteen ryhmään, muun muassa itämaiseen ja pohjoismaiseen. Paavolan tuleva vaimo, tekniikan ylioppilas **Ritva Höök** työskenteli anglo-amerikkalaisessa ruokalassa.

Suomalaisissa herätti hämmästyttä valmiiksi viipaloitu valkoinen leipä, jota yhdysvaltalaisurheilijoille lennätettiin Amerikasta asti. Toinen ällistyksen aihe olivat juomat.

Kisakylään saapui esimerkiksi punaviinilasti, joka oli menossa Portugalin ammuttajoukkueelle. Laatikoida kantamaan pantiin kisaorganisaatiota avustanut ryhmä varusmiehiä.

”Pulloista oli osa kuitenkin mennyt rikki ja huomasimme, että viiniä valui ulos. Varusmiehet laittoivat kenttäpaikin alle, ja niin mekin pääsimme maiselemaan”, Paavola nauraa.

Uusiin makuelämyksiin kuului Coca-Cola, jota amerikkalainen virvoitusjuomajätti oli lahjoittanut Sotainvalidien veljesliiton myytäväksi 700 000 pullon erän. Liitto kauppasi juomaa eri puolilla kaupunkia. Yhtiön Alankomaiden toimipisteestä tuodut kylmälaitteet pitivät pullot viileinä.

”Join Coca-Colaa ensimmäistä kertaa, ja sillä hetkellä se kyllä maistui todella hyvältä. Toinen olympiakesän uutuus olivat hotdogit, joita myytiin Mannerheimintien varrella nykyisen Kaivopihan kohdalla.”

Aktiivisesta teekkarielämästä huolimatta Paavola sai tutkintotodistuksen vajaassa viidessä vuodessa syksyllä 1955. Viimeisiin tentteihin hän luki yötä myöten ja pysytteli virkeänä pikakahvin voimalla. Uutuus oli kehitetty pari vuotta aiemmin Nestlén tehtaassa Ranskassa.

”Sellaisesta ei Suomessa ollut kukaan kuullutkaan, mutta Sveitsissä käynyt isäni toi purkin Nescaféta tuliaisina. Vasta valmistuttuani huomasin, että etiketissä luki teksti *koffeinfrei*.”

Anglo-amerikkalaisen ravintolan työntekijöitä, toinen oikealta Ritva Höök.

» » »

tiin kuitenkin asuttamaan omaan erilliseen kisakyläänsä eli Otaniemen uuteen Teekkarikylään.

Kylän rakentaminen oli alkanut vuonna 1949 huikella teekkaritempauksella. Neuvostoliiton pommikoneet olivat jatkosodassa saaneet vahingossa täysosuman omaan suurlähetystöönsä. Rauniokasasta löytyi 800 000

tiiltä, jotka tupsulakit itse puhdistivat tulevien opiskelija-asuntojensa rakennustarpeiksi.

Sirppi ja vasara vartioivat Otaniemeä

Otaniemi oli olympialaisten ajan suljettu ja vartioitu alue, jossa urheilijatkin

olivat maanmiestensä jatkuvan valvonnan alla.

Vanhat valokuvat kertovat, että rakennusten ulkoseiniä koristamaan oli ripustettu sirppi ja vasara sekä diktaattori **Josef Stalinin** muotokuva.

Tunnelma oli aluksi jännittynyt, mutta lopulta esimerkiksi Yhdysvaltojen joukkueen jäseniä kävi Käpylästä

Kuvat: Helsingin kaupunginmuseo

Olympiakatsomoon ehti kisojen päättjäispäiväksi myös juuri kotimaahan palannut tuore Miss Universum Armi Kuusela, jota juhlittiin siinä missä urheilusankareitakin.

vierailulla Otaniemessä. Ilmapiiri rentoutui, ja maailmanpoliittinen jännite unohtui hetkeksi.

Suomen imagon kannalta Helsingin kisat olivat hieno tilaisuus.

”Tapahtuma oli hyvin organisoitu, ihmiset olivat ystävällisiä kisavieraille, ja suomalaisyleisö kannusti tasapuolisesti kaikkia”, Kokkola kertoo.

Maine hyvänä tapahtumajärjestäjänä oli luotu, ja se on kantanut nykypäivään asti. Helsingissä ja myös muualla Suomessa on vuoden 1952 jälkeen järjestetty huomattava määrä kansainvälisiä arvokilpailuja, kongresseja ja muita suurtapahtumia. □

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

▲ Kansainvälisen olympiakomitean tanssiaisat Kalastajatorpalla. Keskellä prinssi Philip, kuningatar Elisabet II:n puoliso, joka saapui Britanniasta Helsinkiin kokonaiseksi viikoksi.

◀ USA:n urheilijoita ruokailemassa kisakylässä. Paikallinen murkina kelpasi muuten, mutta leivän piti olla aito-amerikkalaista.

▼ Otaniemen teekkarikylä toimi muutaman historiallisen viikon ajan Neuvostoliiton urheilijoiden kotipesänä.

